

Prawa proceduralne w prawie UE

normy w praktyce, ograniczenia i równowaga

Sara Iglesias Sánchez

Référéndaire, Trybunał Sprawiedliwości UE

Finansowane w ramach Programu UE „Sprawiedliwość” na lata 2014-2020
Treść niniejszej publikacji odzwierciedla wyłącznie poglądy autora i jest jego / jej wyłączną odpowiedzialnością. Komisja Europejska nie przyjmuje odpowiedzialności za ewentualne wykorzystanie niniejszych informacji.

Plan prezentacji

- Koncentracja na praktycznym zastosowaniu: ograniczenia i równowaga (art. 52 ust. 1 Karty)
- Współdziałanie z innymi postanowieniami Karty: Art. 41 i 48
- Konkretny przykłady przeszkód
 - opłaty, terminy proceduralne
- Aspekty praktyczne
 - Prawo do obrony i reprezentacji
 - Serwis, informacja i język
 - Prawa ofiar
- Zastrzeżenia: jedynie kilka przykładów ilustrujących, z perspektywy stosowania art. 47 do państw członkowskich (głównie orzeczenia wstępne i skargi o naruszenie przepisów). Oczywiście, to tylko moja osobista opinia.

Przepisy proceduralne

Karta : zakres

➤ Art. 41 – Administracja

- Ma zastosowanie do instytucji UE koncentracja objęta ogólną zasadą dobrej administracji
- Specyficzne dla administracji (niekorzystne decyzje?); egzekwowalne poprzez swoje elementy, które częściowo pokrywają się z treścią „prawa do obrony”
 - Dyskusja, Opinia AG w *Ispas* – C-298/16

➤ Art. 47 – Dostęp do sądu i rzetelnego procesu sądowego

- Wszelkiego rodzaju postępowania sądowe
- UE i państwa członkowskie (w odniesieniu do praw UE?)> dyskusja, *Fundusz Inwestycyjny Berlioz*, C- 682/15, art. 48 – Prawo do obrony
- Wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych, treść > EKPC 6 ust. 2 i 3
- Rozwój poprzez prawo wtórne UE

Art. 41 Karty: Prawo do dobrej administracji

1. Każda osoba ma prawo do tego, by jej sprawy były załatwiane bezstronnie, sprawiedliwie i w ramach w rozsądnym terminie przez instytucje, organy i jednostki organizacyjne Unii.

2. Prawo to obejmuje:

- (a) prawo każdej osoby do bycia wysłuchaną przed podjęciem jakichkolwiek indywidualnych środków, które mogłyby ma negatywny wpływ na niego lub na nią;
- (b) prawo każdej osoby do dostępu do jej akt, przy jednoczesnym poszanowaniu uzasadnionych interesów poufności oraz tajemnicy zawodowej i handlowej;
- (c) obowiązek administracji do uzasadniania swoich decyzji.

3. Każda osoba ma prawo domagania się od Unii naprawienia, zgodnie z zasadami ogólnymi wspólnymi dla praw Państw Członkowskich, szkody wyrządzonej przez jej instytucje lub jej pracowników przy wykonywaniu ich funkcji.

4. Każda osoba może zwracać się pisemnie do instytucji Unii w jednym z języków Traktatów i muszą mieć odpowiedź w tym samym języku.

Art. 48 Karty: domniemanie niewinności i prawo do obrony

- 1. Każdego oskarżonego uważa się za niewinnego do czasu udowodnienia winy zgodnie z prawem.
- 2. Poszanowanie prawa do obrony każdego, kto został należy zagwarantować.

Art. 6 CEDH Prawo do rzetelnego procesu sądowego

- 2. Każdego oskarżonego o popełnienie przestępstwa uważa się za niewinnego do czasu udowodnienia mu winy zgodnie z prawem.
- 3. Każdemu oskarżonemu o popełnienie przestępstwa przysługują następujące prawa minimalne:
 - (a) niezwłocznego otrzymania w języku dla niego zrozumiałym i szczegółowej informacji o charakterze i przyczynie oskarżenia przeciwko niemu;
 - (b) dysponowania odpowiednim czasem i możliwościami w celu przygotowania obrony;
 - (c) bronięcia się osobiście lub przez ustanowionego przez siebie obrońcę lub, jeżeli nie ma wystarczających środków na opłacenie pomocy prawnej, do bezpłatnego jej otrzymania, jeżeli wymaga tego interes wymiaru sprawiedliwości;
 - (d) przesłuchiwania lub zlecenia przesłuchania świadków przeciwko niemu oraz uzyskiwania obecności i przesłuchiwania świadków w jego imieniu na tych samych warunkach, co świadków przeciwko niemu;
 - (e) do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli nie rozumie języka używanego w sądzie lub nie mówi tym językiem.

Art. 47 prawo do skutecznego środka prawnego [odwoławczego] i sprawiedliwy proces

- Każda osoba, której prawa i wolności zagwarantowane przez prawo Unii zostały naruszone, ma **prawo do skutecznego środka prawnego [odwoławczego] przed sądem** zgodnie z warunkami określonymi w niniejszym artykule.
- Każdy ma prawo do **sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia sprawy w rozsądnym terminie** przez **niezależny i bezstronny sąd ustanowiony uprzednio na mocy ustawy**. Każdy powinien mieć możliwość **doradztwa, obrony i reprezentacji**.
- **Pomoc prawna** jest udostępniana osobom, które nie posiadają wystarczających środków, w zakresie, w jakim jest ona niezbędna do zapewnienia skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości.

Art. 6 CEDH Prawo do rzetelnego procesu sądowego

1. Przy rozstrzygnięciu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym lub o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej, każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą. Wyrok ogłasza się publicznie, jednak prasa i publiczność mogą być wyłączone z całości lub części rozprawy ze względu na moralność, porządek publiczny lub bezpieczeństwo państwowe w społeczeństwie demokratycznym, jeżeli wymaga tego dobro nieletnich lub ochrona życia prywatnego stron, albo w zakresie ściśle niezbędnym zdaniem sądu w szczególnych okolicznościach, w których jawność mogłaby zaszkodzić interesom wymiaru sprawiedliwości.

Przykłady przeszkód po prawej stronie dostępu do sądu

- Punkt wyjścia: zasada autonomii instytucjonalnej i proceduralnej państw członkowskich (C-33/76), *Rewe*)
- Orzecznictwo sprzed Karty: nacisk na zasady skuteczności i równoważności.
 - Skuteczność – Niemożliwe lub nadmiernie trudne
 - 222/84- *Johnston* – skuteczny sądowy środek prawny [odwoławczy]
 - C-213/89 *Factortame* – środek tymczasowy
 - 199/82 *San Giorgio* – środki prawne [odwoławcze] >zwrot nielegalnych opłat podatkowych
 - C-6/90 i 9/90 *Francovich* – Odszkodowania
 - C-312/93 *Peterbroeck* i C-430/93 *Van Schijndel*
 - C-432/05 *Unibet* – dostępność środków prawnych [odwoławczych]

Przykłady przeszkód w korzystaniu z prawa dostępu do sądu

- Orzecznictwo po Karcie
 - Stopniowa ewolucja ram odniesienia: od autonomii proceduralnej > skuteczności do prawa do skutecznej ochrony sądowej (47) i dopuszczalnych ograniczeń (52 ust. 1)
- Przykłady:
 - Prawo do środków prawnych [odwoławczych]: *Aziz*; C-49/14 *Finanmadrid*
 - Res judicata: C- 2/08 *Fallimento Olimpiaclub*; C-69/14 *Târșia*
 - Względy jurysdykcyjne: C-317/18, *Alassini*; C-93/12 *Agrokonsulting*
 - Ius standi: C-510/13 *E.ON Földgáz Trade Zrt*; C-243/15 *Lesoochránárske zoskupenie VLK*
 - środki prawne [odwoławcze] (uprawnienia sądów i stosowanie przez administrację): C-556/17 *Torubarov*; *Alheto* C-585/16
 - Skutek zawieszający odwołań (azyl): C-181/16 *Gnadi*

Art. 47 Karty i ograniczenia

- Ograniczenia / Równoważenie
 - Z innymi zasadami prawnymi:
 - Pewność prawa (zob. powyżej, orzecznictwo dotyczące powagi rzeczy osądzonej, lub poniżej, orzecznictwo dotyczące ograniczeń czasowych)
 - Dobra administracja wymiaru sprawiedliwości; ekonomia sądowa; względy proceduralne: *Agencja Handlowa C-619/10; C-73/16 Puškár; C-685/15 Gry online*
 - Z innymi prawami podstawowymi
 - Wolność i bezpieczeństwo: *C-752/18 Deutsche Umwelthilfe*
 - Inne zainteresowania, wartości
 - Bezpieczeństwo publiczne: *C-300/11 – ZZ*
 - Interesy finansowe Unii – (Zob. sagę *Taricco; M.A.S; Kolev; Dzivev*)

Art. 52 Karty Zakres i interpretacja praw i zasad

- 1. Wszelkie ograniczenia w korzystaniu z praw i wolności uznanych w niniejszej Karcie muszą być przewidziane przez ustawę i respektować istotę tych praw i wolności. Z zastrzeżeniem zasady proporcjonalności, ograniczenia mogą być wprowadzone tylko wtedy, gdy są konieczne i rzeczywiście odpowiadają celom interesu ogólnego uznawanym przez Unię lub potrzebie ochrony praw i wolności innych osób.
- 2. Prawa uznane w niniejszej Karcie, które są przewidziane w Traktatach, są wykonywane na warunkach i w granicach określonych w tych Traktatach.
- 3. W zakresie, w jakim niniejsza Karta zawiera prawa, które odpowiadają prawom gwarantowanym przez Konwencję o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności znaczenie i zakres tych praw są takie same jak praw ustanowionych we wspomnianej Konwencji. Postanowienie to nie stanowi przeszkody, aby prawo Unii zapewniało szerszą ochronę.”
- 4. W zakresie, w jakim niniejsza Karta uznaje prawa podstawowe wynikające z tradycji konstytucyjnych wspólnych dla Państw Członkowskich, prawa te interpretuje się zgodnie z tymi tradycjami.
- ..

Ograniczenia czasowe

- Orzecznictwo sprzed Karty:
 - C-208/90 *Emmot* // C-338/91 *Steenhorst-Neerings*
 - C- 349/08 *Sopropé*
- Przykłady po – Karta:
 - C-429/15 *Danqua*; C-651/19 *Komisarz generalny ds. uchodźców i apatrydów (Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides)* (Azyl)
 - C-280/18 *Flausch i in* (prawo ochrony środowiska)
 - C-637/17 *Cogeco Communications* (prawo konkurencji)
 - C-676/17 *Călin* (prawo podatkowe)

Opłaty prawne / pomoc prawna

- C- 61/14 *Orizzonte salute* (co do zasady, opłaty sądowe przyczyniają się do prawidłowego funkcjonowania systemu sprawiedliwości).
- C-205/15 *Toma* (zwolnienie władz publicznych z niektórych kosztów prawnych – równość środków procesowych)
- C-470/16 – *North East Pylon Pressure Campaign i Sheehy* (zasada niewymagającej nadmiernych kosztów procedury – Aarhus)
- C-279/09 *DEB* i C-156/12 *GREP* (Dostęp osób prawnych do pomocy prawnej)

- Dyrektywa w sprawie pomocy prawnej 2016/1919

Inne aspekty praktyczne: sprawy karne procedury

- Prawo do doradztwa, obrony i reprezentacji
 - Ogólnie na mocy art. 47
 - Dyrektywa 2013/48 w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym
 - Znaczenie zgodnej z prawem podstawowym interpretacji dyrektyw : C- 659/18 *WV* (prawo do adwokata *in absentia*)
 - Interpretacja łączna > C-467/18 *Rayonna prokuratura Lom*
- Serwis, informacja i język
 - Szczególne normy w prawie karnym UE
 - Dyrektywa 2010/64 Prawo do tłumaczenia ustnego i pisemnego
 - Dyrektywa 2012/13 Prawo do informacji > zob. dyskusja na temat interpretacji zgodnie z Kartą w opinii AG C-646/17 *Moro*
 - Dyrektywa 2016/343 w sprawie domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie (w braku szczegółowych wytycznych > art. 48 + EKPC) C-377/18 – *AH i in*

Prawa ofiar

- Znaczenie prawa wtórnego
- Dostęp do środków prawnych [odwoławczych]:
 - C-186/87 *Cowan*
 - Dyrektywa 2004/80 – Prawo do odszkodowania ... transgranicznego ? Ofiary
 - C-601/14 *Komisja / Włochy*
 - C-129/19 *Presidenza del Consiglio dei Ministri* (Opinia AG i znaczenie prawa do godności)
- Normy proceduralne
 - Decyzja ramowa 2001/220 >C-105/03 *Pupino*; C- 507/19 *X*
 - Dyrektywa 2012/29 w sprawie praw ofiar
 - Prawo ofiar do skutecznego środka prawnego [odwoławczego]
 - Równowaga z prawem do obrony: C-38/18 *Gambino i Hyka*

Dziękuję za uwagę!